

In januari dit jaar bezocht de Haagse aannemer Teun Bleyenbergh, specialist op het gebied van restauratiewerken, een bouwbeurs in Zuid-Laren.

In zijn achterhoofd zat de restauratie van het stuc- en schilderwerk van de Johannes de Doperkerk van Leimuiden en Rijsaterwoude waar hij in wilde stappen. En toen ineens zag hij het: in een standje stond iemand te demonstreren hoe hij met behulp van een scanner en een computer en een daaraan gekoppeld snij-apparaat een sticker in elke gewenste grootte kon maken van een pasfoto. Teun Bleyenbergh zag direct de toepassingsmogelijkheid voor zijn eigen werk. Het 'Ei van Columbus' noemen restauratiedeskundigen de ontdekking van Bleyenbergh die hij voor het eerst in Leimuiden in praktijk bracht.

Als op zondag 30 augustus de bisschop de kerk wederom officieel in gebruik komt stellen, zal hij zijn ogen nauwelijks kunnen geloven: het neo-gothische gebouw daterend uit 1854 met zijn fraaie stucwerk en vele honderden meters schilderwerk - op de muren, op de pilaren, op de ribben in het plafond enz. - staat er bij alsof het gisteren nieuw werd gebouwd en geschilderd. Een juweel van een kerk. De parochianen zijn er inmiddels aan gewend, want in de restauratieperiode kerken zij 'gewoon' door in het gebouw.

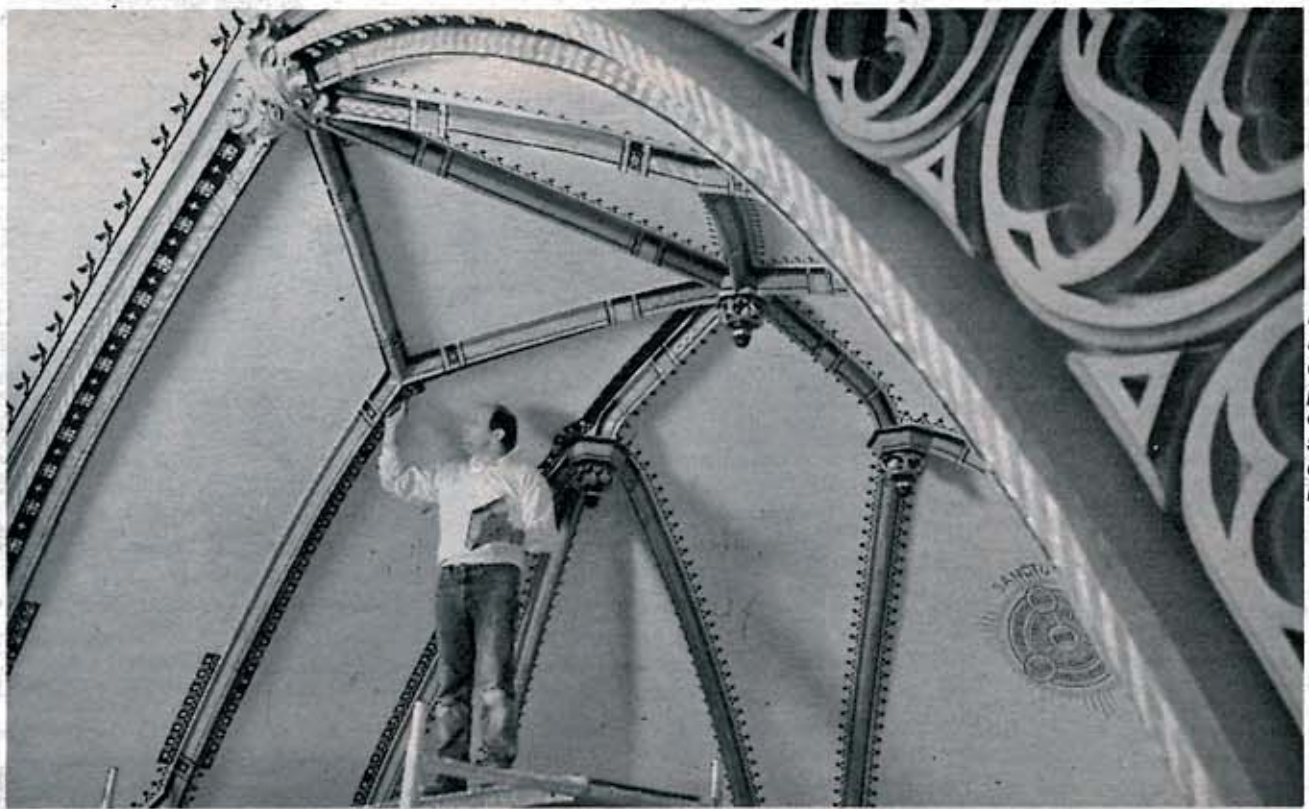
Desolate staat

Toen een paar jaar terug de staat van de Johannes de Doperkerk aan de orde kwam wist men aanvankelijk niet wat te doen. De vraag werd zelfs gesteld of het niet verstandiger was het gebouw maar af te breken en iets nieuws neer te zetten. De staat waarin het gebouw verkeerde was ronduit desolaat. Niet alleen de fundering en het dak moesten worden vernieuwd ook het herstel van de ramen en vooral het oorspronkelijke neo-gothische schilderwerk leek een onhaalbare kaart en een onbetaalbare zaak. Het oude stucwerk was op veel plaatsen en over grote stukken van de muren afgekomen. Dit was telkens weer met pleister hersteld waarna er maar weer overheen was gesausd. Vele lagen witkalk. Na wikken en wegen, veel rekenwerk - en omdat ondertussen de parochianen in geldwervingssacties royaal over de brug kwamen - koos men echter toch voor restauratie, eerst van de fundering en voor een klein deel van het stuc- en schilderwerk. Voor zover de parochie het kon betalen en de overheden bereid waren te subsidiëren.

Kostenbesparing

De vondst van Teun Bleyenbergh veroorzaakte een spectaculaire wijziging van het restauratieplan. Nadat toezichthoudende deskundigen van Monumentenzorg en de Bouwinspectie van het Bisdom eerst hun ogen hadden uitgewreven en zich hadden laten uitleggen wat het Haagse bedrijf wilde gaan doen, kreeg Bleyenbergh toestemming om de rest van de kerk - zo'n 80% - te doen volgens zijn nieuwe methode. En wel voor een bedrag dat slechts ongeveer tachtig mille meer was dan wat het eerste gedeelte had gekost. Het eerste deel betrof ongeveer 20% van de kerk, maar dat werd uitgevoerd volgens de 'oude' methode: zeer arbeidsintensief door het vele handwerk, waarvoor bovendien veel deskundigheid, stijlgevoel en ervaring in het restauratiewerk is vereist.

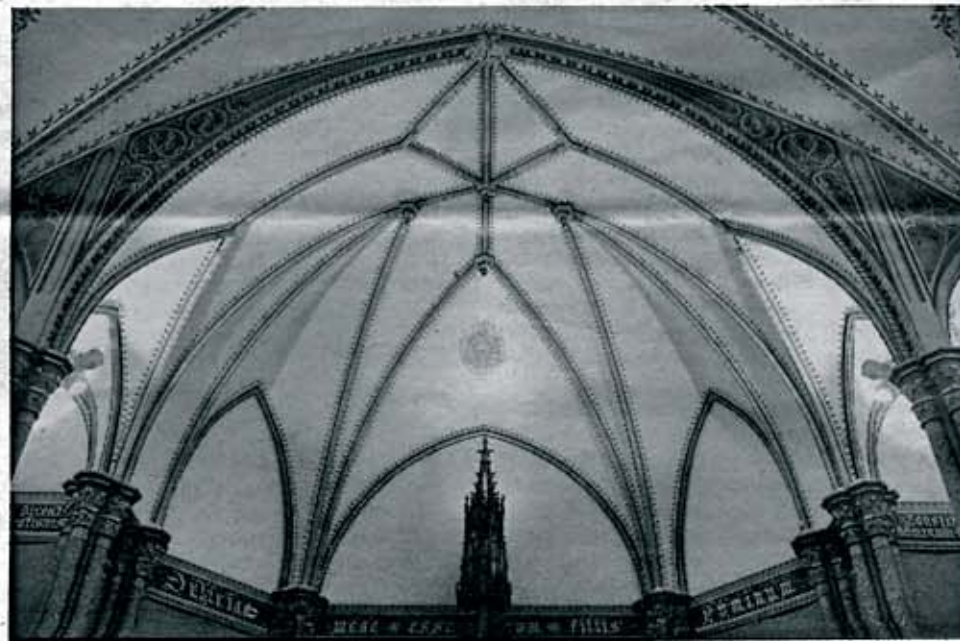
Het eerste wat Bleyenbergh deed in Leimuiden was: inventariseren met een fotocamera. Alles wat nog te zien was en men voorzichtig met een scalpel tevoorschijn kon peuten van de oude oorspronkelijke schilderijen en motieven, werd in kleurenfoto's vastgelegd. Daarna zag men hem een tijdje niet meer in Leimuiden, waar ondertussen wel de muren en plafonds werden hersteld en voorzien van de kleuren waarop de geresatureerde schilderijen moesten komen. De restauratie van de schilderijen was niettemin in volle gang. In Den Haag, achter een computer waarmee Bleyenbergh direct na zijn ontdekking ir

Met de verroller over de door de computer geproduceerde stroken... Bij elkaar 600 meter

Leimuiden getuige van spectaculaire primeur:

Computer restaureerde neo-gothisch schilderwerk van Johannes de Doperkerk

Kijkje in het vernieuwde gewelf van het priesterkoor...

Laren met enkele medewerkers was gaan zitten stoeien.

Inventarisatie

Foto na foto werd bekeken op motieven en kleuren en vervolgens gescanned, dwz. digitaal opgeslagen. Op het scherm en met behulp van enkele computerprogramma's voor de grafische industrie konden niet alleen de eerste houtskoollijnen zichtbaar worden gemaakt, het was ook mogelijk de computer zelf beschadigde motieven te laten aanvullen of restaureren aan de hand van de rekenwaarden van vormen en bepaalde krommingen die hij al 'kende'. Het was ook mogelijk motieven te dupliceren of te spiegelen of om te

keren als het bijvoorbeeld ging om schilderijen rond samenkomende ribben in het plafond. Bovendien konden ook de oorspronkelijke 140 jaar oude kleuren worden bepaald. Eenmaal verwerkt en opgeslagen in het geheugen van de computer volgde het vervaardigen van sjablonen van plakfolie door een snijapparaat die door de computer werd aangestuurd. Met de sjablonen kwam Bleyenbergh telkens terug in Leimuiden. Bij elkaar zeshonderd strekkende meter. Te plakken waar de schildering moest komen en met de verroller te bewerken in de opgegeven kleur. Verf droog, folie verwijderen en de uitgesneden motieven blijven haarfijn zichtbaar op de ondergrond. In ongeveer drie weken was het schilderkarwei gebeurd waar vol-

Teun Bleyenbergh: De stucadoor is nu computeroperator...

gens de 'oude' methode drie maanden voor stonden.

Grote consequenties

De bedrijfsprimeur waar Leimuiden getuige van was, zal volgens insiders grote consequenties hebben. Voor het bedrijf van Bleyenbergh zelf, voor het stuc- en schildervak en voor het restauratiewerk. Kwast en penseel zijn nog wel belangrijk voor de afwerking, maar de 'oude' vakman kan zijn deskundigheid nu vooral bewijzen door op de eerste plaats goed te inventariseren en vervolgens met de computer het oorspronkelijke te reconstrueren. Op de steiger (die veel korter gehoord hoeft te worden) kan het meeste werk na een korte trainingsperiode gedaan worden door minder hoog geschoolde mensen.

In kortere tijd en goedkoper derhalve dan voorheen. Bleyenbergh die thans al veertig medewerkers heeft, denkt dat zijn vondst niet zonder gevolgen zal blijven. Binnen de krimpende budgetten voor restauratie van monumenten is ineens meer mogelijk. Zelfs als er geen fonds is voor een algehele restauratie, dan kan men toch iets doen in de vorm van inventarisatie. In betrekkelijk korte tijd en tegen lage kosten kan al het schilderwerk van een monumentaal gebouw digitaal worden vastgelegd op enkele diskettes en worden bewaard voor de tijd dat er wel geld beschikbaar is. In die richting ziet Bleyenbergh voor zijn eigen bedrijf ook vele mogelijkheden, van advisering en inventarisatie tot en met begeleiding bij de uitvoering van werken. Na voor Leimuiden het 'Ei van Columbus' te hebben gevonden voor het schilderwerk (tweedimensionaal) studeert hij inmiddels op mogelijkheden om het restaureren van reliëfwerk (driedimensionaal), zoals op plafonds en schoorsteenmantels in monumentale huizen, op ongeveer eenzelfde manier te gaan doen. „Het is ingewikkelder, maar in principe is het ook mogelijk”.

Over enige weken zal Teun Bleyenbergh zijn nieuwe methode van werken, zoals hij die voor het eerst toepaste in Leimuiden, officieel presenteren aan medewerkers van de Rijksdienst Monumentenzorg, Gemeentes, Bisdommen, Restauratiearchitecten e.a.

Henk Heruer

Vroeger zeer bewerkelijke motieven zoals rond rozetten konden in korte tijd vanuit een klein restant worden gereconstrueerd...

Teun Bleyenbergh (rechts) verklaart het procedé met de plakstroken aan restauratie-architect A. Bakker (links) en de heer R. Crevecoeur (midden), specialist van Rijksmonumentenzorg